

องค์ความรู้ ภูมิปัญญา เรื่อง กลุ่มแกะสลักไม้ซ้อบ้านห้วยไร่
อำเภอ ดอยหลวง จังหวัด เชียงราย

ความเป็นมาของภูมิปัญญา

กลุ่มแกะสลักไม้ซ้อ บ้านห้วยไร่ เป็นภูมิปัญญาพื้นบ้าน ที่เกิดจากการศึกษาเรียนรู้โดยการแกะสลักลงในเนื้อไม้ซ้อที่ชาวบ้านแกะ เมื่อมีเวลาว่างจากการทำการเกษตรซึ่งเป็นอาชีพหลัก ให้เป็นรูปสัตว์ต่างๆ โดยเฉพาะรูปสัตว์ที่อยู่ใกล้ตัว เช่น ช้างม้า วัว ควาย กวาง เก้ง เท่าที่จะระดมสมอง คิดได้ไปจนถึงสัตว์พื้นบ้านในท้องถิ่นของแต่ละแห่ง ซึ่งคนที่แกะสลักได้ต้องมีความสนใจและทุ่มเทความสนใจในงานศิลป์จึงจะทำได้ ดังนั้น ช่างแกะสลักไม้พื้นบ้านจึงหลงเหลืออยู่ไม่มากนัก กลุ่มแกะสลักไม้ซ้อ บ้านห้วยไร่ ก็สภาพเหมือนช่างแกะสลักทั่วไป คือมีช่างแกะสลักที่สนใจและทุ่มเทความสนใจให้แก่การแกะสลักโดยไม่หวังค่าตอบแทน เพียงแค่หวังในงานแกะสลักเท่านั้น ต่อมาช่างแกะสลักที่มีฝีมือในงานแกะสลัก เริ่มมีอาชีพในงานรับจ้างแกะสลักตามวัดต่างๆ เช่น การแกะสลักลงบนบานประตู หน้าต่างผนัง ตามวัดวาอาราม ที่มีการก่อสร้างใหม่ ได้ลอกเรียนงานศิลป์ผนังโบสถ์โบราณเป็นงานหลัก และเมื่อมีเวลาว่างก็แกะสลักรูปแบบที่ที่ตนเองคิดได้และถนัดหรือมีพื้นฐานงานแกะสลัก ซึ่งได้แก่ การแกะสลักรูปสัตว์ต่างๆ แล้วนำมาแกะรูปสัตว์เหล่านี้มาเข้ามามีประกอกับงานที่รับแกะสลักตามวัดวาอารามที่ตนเองรับจ้างแกะสลักอยู่ จึงทำให้ในงานศิลป์ที่ตนเองถนัด เข้าไปอยู่ในงานมีความหลากหลายรูปแบบขึ้น ไม่ว่าจะเป็นรูปแกะสลักรูปต้นไม้ รูปคน รูปเทวดา ตลอดจนรูปสิ่งสารพัดในตำนาน วรรณคดี รูปสัตว์พื้นบ้านเป็นงานฝีมือแกะสลักที่มีชื่อเสียงเฉพาะความถนัดของช่างแกะสลักในแต่ละคน

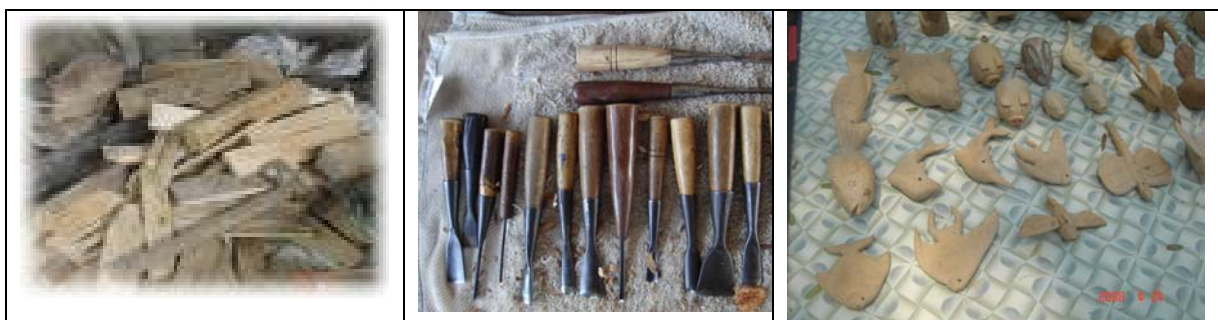
เมื่อเศรษฐกิจเริ่มมีปัญหาในปี ๒๕๓๘-๒๕๔๐ ทำให้งานรับแกะสลักในรูปแบบการรับงานศิลป์บนฝาผนัง เริ่มจะไม่มีผู้จ้างงาน ฝืดเคือง ไปตามระบบเศรษฐกิจปัจจุบัน ทำให้ช่างแกะสลักเริ่มมองหาช่องทางใหม่ในการเพิ่มช่องทางการเงิน เพิ่มรายได้จนเจอให้แก่ครอบครัว ประกอบกับรัฐบาลเริ่มใช้มาตรการใหม่ที่เป็นการแก้ไขปัญหาความยากจนแนวใหม่ และการส่งเสริมเศรษฐกิจในระดับรากหญ้า โครงการหนึ่งตำบล-หนึ่งผลิตภัณฑ์ได้เริ่มขึ้น การส่งเสริมผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ OTOP จึงเกิดขึ้น จึงทำให้ช่างแกะสลักเริ่มหันมาจ้างงานศิลป์ที่เพิ่มรายได้ให้แก่ตนเองและครอบครัวรูปแบบใหม่ คือการแกะสลักของที่ระลึกออกจำหน่ายและเริ่มขายได้ ในที่สุดตนเองมีกำลังผลิตไม่เพียงพอกับความต้องการของตลาด จึงมีแนวคิดในการสร้างช่างฝีมือรุ่นใหม่เริ่มขึ้น โดยการสอนให้ดำเนินการแกะสลักแบบเฉพาะ กล่าวคือ สอนแบบมีหลักสูตร สอนตามที่ตนเองมีภูมิความรู้อยู่ โดยแยกสอนให้กลุ่มแรก ทำการแกะสลักรูปแบบพื้นฐานของรูปงานศิลป์ต่างๆ และสอนให้อีกคนหรืออีกกลุ่มหนึ่งทำการตกแต่งรายละเอียดของงานศิลป์ ทำให้ช่างแกะสลักรุ่นใหม่มีความสนใจในงานศิลป์หรือไม่มีความสนใจในงานศิลป์ หันกลับมาเรียนมากขึ้น ตามสภาวะเศรษฐกิจบังคับให้ต้องหารายได้เพิ่ม ต้องเริ่มฝึกหัดงานศิลป์การแกะสลักที่ไม่ครบวงจร แต่ต้องฝึกหัดตามที่ช่างศิลป์สอนให้ ดังนั้นงานฝีมือการแกะสลักของช่างรุ่นใหม่จึงไม่สามารถรู้และทำได้ทุกอย่างเหมือนช่างแกะสลักรุ่นเก่า

กลุ่มแกะสลักไม้ซ้อ บ้านห้วยไร่ หมู่ที่ ๑ ตำบลปงน้อย ในปัจจุบัน จึงเป็นกลุ่มแกะสลักรุ่นใหม่ ซึ่งทำกันเองตามจินตนาการของตนเอง คือต่างคนต่างดำเนินการในส่วนที่ตนเองรับผิดชอบในการแกะสลัก แต่ได้เพิ่มรูปแบบการดำเนินงาน โดยมีแนวคิด ระดมสมองจัดตั้งเป็นทีม เป็นกลุ่มเพื่อผลิตสินค้าชุมชนตามวิธีการจัดตั้งกลุ่มที่หน่วยงานราชการเข้ามาดำเนินการแนะนำ ส่งเสริมให้ โดยมี คณะกรรมการบริหารกลุ่ม มีการจัดทำบัญชี การจัดทำระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม การออมเงินทุน **ปัจจุบันมีสมาชิก ๒๒ คน** โดยมี นายจำเริญ ไร่คำลือ เป็นประธานกลุ่ม กิจกรรมของกลุ่มจะทำการแกะสลักไม้ซ้อ เป็นรูปกวางและรูปสัตว์ต่างๆ โดยใช้เครื่องมือในการแกะสลัก คือ มีด ลิว สว่าน เลื่อย ตามแต่จะหาได้ในท้องถิ่นของตนเอง

ในปี ๒๕๔๖-๒๕๔๗ กลุ่มแกะสลักไม้ซ้อส่งผลิตภัณฑ์เข้าสมัครการคัดสรร OPC ประจำปี และผ่านการคัดสรรในระดับอำเภอ ระดับจังหวัด ระดับกลุ่มจังหวัด ทำให้สมาชิกกลุ่มมีกำลังใจในการดำเนินงานของกลุ่มเพิ่มขึ้น และเมื่อผ่านการฝึกอบรมตามโครงการให้ความรู้คำแนะนำปรึกษาเพื่อระดับขีดความสามารถและทักษะของผู้ประกอบการ OTOP ปี ๒๕๔๗ (Smart OTOP) ที่จังหวัดเชียงใหม่ ทำให้สามารถพัฒนาตนเอง พัฒนาฝีมือในการแกะสลักเพิ่มขึ้น สามารถใช้เวลาว่างจากการประกอบอาชีพหลัก คือ ทำนา มาทำการแกะสลักไม้เป็นผลิตภัณฑ์ที่มีมูลค่าเพิ่มและเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัวอีกทางหนึ่ง

ขั้นตอนการผลิต

ไม้ที่ใช้แกะสลัก ได้แก่ ไม้ซ้อ ช่างแกะจะทำการวาดรูปสัตว์ที่ต้องการแกะสลักลงบนผืนไม้แล้วใช้เครื่องมือแกะสลักแกะสลักตามรูปทรงที่วาดไว้และทำการตกแต่งอย่างละเอียดในภายหลังให้สวยงามและใช้กระดาษทรายละเอียดขัดผิวให้เรียบ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในการตกแต่งประดับตามอาคาร บ้านเรือน ห้องพักและสถานที่ต่าง ๆ ตามความต้องการ เมื่อสมาชิกได้รับใบสั่งงานกลุ่มตามจำนวนที่ได้รับ ส่วนแบ่งแล้ว จะเร่งทำการแกะสลักให้เสร็จทันตามกำหนดแล้วนำส่งที่ทำการกลุ่มและฝ่ายรวบรวมผลิตภัณฑ์จะทำการตรวจสอบและบรรจุกล่องส่งมอบให้แก่ลูกค้า ซึ่งบางรายก็มารับเอง บางรายต้องจัดส่งให้ทางพัสดุส่งทางไปรษณีย์ กลุ่มมีรายได้จากการแกะสลักเฉลี่ยเดือนละ สองหมื่นถึงห้าหมื่น บาท

ผู้ให้ข้อมูล

นายอ้าย บุญโอบแสง ผู้นำหมู่บ้าน บ้านเลขที่ ๕๐/๑ หมู่ที่ ๑ บ้านห้วยไร่ ตำบล ปงน้อย อำเภอดอยหลวง จังหวัดเชียงราย โทร.๐๘๖๐๒๗๔๕๔๗ สัมภาษณ์เมื่อ ๑๗ กรกฎาคม ๕๒

ผู้จัดทำองค์ความรู้

นางวันเพ็ญ การควรคิด นักวิชาการวัฒนธรรมประจำอำเภอดอยหลวง